

- режима помідорів. – Автореф. канд. дис., Херсон, 1963.
6. Лось Л.Г. Ефективність локального внесення мінеральних добрив під томати, Зб. наукових робіт. Екологія та сільськогосподарське виробництво., Київ, 1972. – С. 187-189.
 7. Мацько Н.В. Водоспоживання та продуктивність різних сортів картоплі при зрошенні на Півдні України. «Таврійський науковий збірник»: Вип.. 41., Херсон, – 2005, – С. 44-51.
 8. Ромащенко М., Шатковський А. Система удобрення овочних культур при мікроорошенні. Овощеводство:, № 9, – Киев, – 2007. – С. 60-62.
 9. Ушкаренко В.О., Лазер П.Н., Мишкін М.В., Лавренко С.О. Водоспоживання та ефективність використання води чиною посівною в зрошуваних умовах Півдня України. «Таврійський науковий збірник», Вип.. 41, Херсон, 2005. – С. 8-14.
 10. Черновол А.Е. Культура рассадных томатов при различных поливных режимах в условиях Донбасса. – Автореф. канд., дис., Харьков, 1971.
 11. Штойко Д.А. Водопотребление и режим орошения сельскохозяйственных культур. В кн. «Орошаемое земледелие на Украине». К. – 1971. – С. 21-23.
 12. Методика дослідної справи в овочівництві і баштанництві., Харків – «Основа» – 2001.

УДК: 633.114; 631.11; 631.6 (477.72)

СУЧАСНІ СОРТИ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ДЛЯ УМОВ ЗРОШЕННЯ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

ЗАЄЦЬ С.О. – к. с.-г. н.

Інститут землеробства південного регіону НААН України

НАЙДЬОНОВ В.Г. – к. с.-г. н.

**Асканійська державна с-г дослідна станція НААН
України**

Постановка проблеми. На сьогодні найважливішим завданням агропромислового комплексу України є збільшення виробництва зерна та підвищення його якості.

У сучасних технологіях вирощування сільськогосподарських культур сорт і насіння є найістотнішими, а в окремих випадках визначальними факторами нарощування обсягів виробництва зерна. Лише завдяки високоякісному насінню нових високопродуктивних сортів можна підвищити врожайність сільськогосподарських культур на 20-30 відсотків [2,3]. Але

максимально реалізувати генетичні можливості сорт може лише за чіткого дотримання технологічних вимог його вирощування.

Стан вивчення проблеми. На півдні України найбільші площі посіву займає пшениця озима. Вона є досить урожайною та адаптованою до посушливих умов культурою, яка ефективно використовує осінньо-зимові запаси вологи в ґрунті. Але більш високі врожаї зерна пшениця озима забезпечує на зрошуваних землях, бо добре відкликається на поливи [4].

Подальше підвищення її врожайності на зрошуваних землях можливе за рахунок використання нових високоврожайних сортів.

У Державному реєстрі сортів рослин, придатних для поширення в Україні, на 2010 рік нараховується біля 200 сортів пшениці м'якої озимої, а для зони Степу – більше 80 [1]. Але сортів пшениці, які б були придатними для вирощування на зрошуваних землях Півдня України, дуже мало.

Завдання і методика досліджень. З метою визначення найбільш урожайних й адаптованих сортів пшениці озимої до умов зрошення Півдня України в 2007-2009 роках на полях Асканійської державної сільськогосподарської дослідної станції було проведено екологічне сортопробування районованих сортів.

Висівали 5 сортів пшениці озимої Інституту землеробства південного регіону (м.Херсон), 1 сорт Науково-виробничої фірми "Дріада" (м. Херсон), 18 сортів Селекційно-генетичного інституту (м. Одеса), 2 сорти Інституту рослинництва (м. Харків) і по одному сорту Донецького і Луганського інститутів агропромислового виробництва. За стандарт був взятий сорт Херсонська безоста, який є національним стандартом для умов зрошення і займає значну площу посіву в південному регіоні.

Ґрунт дослідного поля темно-каштановий, важкосуглинковий. Глибина залягання ґрунтових вод 10 м. Повторність чотириразова. Розміщення варіантів систематичне у два яруси. Посівна площа ділянки 40-60 м², облікова – 25-31,5 м².

Агротехнічні заходи проводили згідно з загальноприйнятою технологією вирощування пшениці озимої на зрошуваних землях Півдня України. Сівбу було проведено сівалкою "Клєн" – в оптимальні строки для регіону: в 2007 році – 27 вересня, в 2008 році – 28 вересня і в 2009 році – 30 вересня. Пшеницю поливали один раз восени і тричі у весняно-літній період за допомогою дощувальної установки "Zimmatic". Поливна норма становила 350-500 м³/га. Збирали врожай зерна комбайном "Samro -130".

Результати досліджень. Роки проведення досліджень різнилися за кліматичними умовами. Забезпеченість пшениці озимої опадами від сівби до повної стиглості зерна дуже низькою була в 2007 році, який за цим показником відповідав сухому року.

У 2008 році за вегетацію пшениці випало 385,2 мм, що вказувало на середньо вологий рік, а в 2009 році опадів було 329,1 мм – це середній рік. Такі різні за погодними умовами роки по-різному впливали на продуктивність сортів пшениці озимої, як на богарі, так і при поливах.

Внаслідок цього 28 сортів пшениці озимої, які вивчалися в неполивних умовах, найнижчу врожайність формували в 2007 році, яка становила 4,5-12,7 ц/га, а найвищу в 2008 році – 32,6-49,4 ц/га (табл. 1). У 2009 році врожайність складала 18,5-33,1 ц/га.

Таблиця 1- Урожайність зерна сортів пшениці озимої без зрошення

Сорт	2007 р.	2008 р.	2009 р.	середня
Херсонська б/о	9,5	45,0	26,2	26,9
Херсонська - 99	9,6	35,0	25,7	23,4
Находка - 4	9,0	44,1	27,3	26,8
Кохана	9,1	45,5	26,2	26,9
Овідій	7,5	40,0	28,3	25,3
Дріада - 1	10,4	35,5	25,4	23,8
Селянка	11,0	39,4	26,8	25,7
Знахідка	12,7	37,1	25,6	25,1
Вікторія	9,7	39,7	28,1	25,8
Пошана	9,8	40,1	30,0	26,6
Од. - 267	9,8	38,6	25,9	24,8
Повага	8,0	44,8	20,0	24,3
Кірія	7,7	32,6	18,5	19,6
Куяльник	9,5	37,6	27,0	24,7
Писанка	8,3	43,9	25,1	25,8
Вдала	5,2	48,6	24,7	26,2
Землячка	5,7	49,4	21,7	25,6
Скарбниця	8,6	46,0	20,4	25,0
Господиня	8,6	39,7	18,5	22,3
Ліона	5,2	45,3	19,0	23,2
Годувальниця	4,5	48,2	20,8	24,5
Єдність	8,5	43,4	20,0	24,0
Служниця	6,4	44,3	24,9	25,2
Шестопалівка	5,5	47,7	26,2	26,5
Харус	4,8	48,5	27,1	26,8
Василина	5,9	43,8	26,8	25,5
Попелюшка	4,8	40,9	33,1	26,3
Дар Луганщини	5,9	42,5	20,4	22,9

Низький урожай зерна всіх сортів в 2007 році, який був обумовлений гостропосушливими погодними умовами, не окупався витратами коштів. За таких жорстких умов найвищу врожайність – 12,7 ц/га дав скоростиглий сорт Знахідка одеська, який раніше за інші сорти встигнув сформувати повноцінне зерно.

Врожайність 10,4-11,0 ц/га забезпечили сорти Дріада і Селянка, а 9,0-9,8 ц/га – сорти Херсонська безоста, Херсонська - 99, Находка - 4, Кохана, Вікторія, Пошана, Одеська - 267 і Куяльник. Урожайність 4,5-5,2 ц/га було зібрано на сортах Годувальниця, Харус, Попелюшка, Ліона і Вдала. Тобто, ці сорти найбільше страждають від посухи.

Найвищу врожайність – 49,4 ц/га – в умовах 2008 року дав сорт Землячка, а в умовах 2009 році сорт Попелюшка - 33,1 ц/га. Найнижчу врожайність у ці роки формував сорт Кірія – 32,6 і 18,0 ц/га відповідно. У середньому за три роки досліджень у неpolивних умовах сорти пшениці сформували врожайність 19,6-26,9 ц/га. Найкращі результати за 2007-2009 роки забезпечили сорти Херсонська безоста, Находка - 4, Кохана, Пошана, Вдала, Шестопалівка, Харус і Попелюшка, врожайність яких становила 26,2-26,9 ц/га. Такі сорти як Кірія, Господиня, Дар Луганщини і Ліона недоцільно висівати в неpolивних умовах після неparових попередників, бо вони найбільше страждають від не достатку вології тому формують найнижчу врожайність, яка в середньому за три роки склала 19,6-23,2 ц/га.

Завдяки проведенню вегетаційних поливів сорти пшениці озимої значно підвищували врожайність, яка в 2007 році становила 36,2-55,7 ц/га, в 2008 і 2009 роках – 51,2-74,6 і 40,5-73,1 ц/га (табл. 2).

Таблиця 2- Урожайність зерна сортів пшениці озимої при зрошенні

Сорт	2007 р.	2008 р.	2009 р.	середня	+, - від зрошення
Херсонська б/о	53,9	74,6	60,2	62,9	36,0
Херсонська 99	52,5	62,8	52,6	56,0	32,6
Находка - 4	52,7	64,9	56,8	58,1	31,3
Кохана	54,0	60,0	56,8	56,9	30,0
Овідій	55,0	59,2	63,3	58,2	32,9
Дріада - 1	51,1	55,4	56,3	54,3	30,5
Селянка	52,5	60,0	55,7	56,1	30,4
Знахідка	55,7	51,2	56,8	54,6	29,5
Вікторія	53,6	68,7	62,4	61,6	35,8
Пошана	51,9	62,3	73,0	62,4	35,8
Од. - 267	49,7	56,2	60,0	55,3	30,5
Повага	54,0	70,5	62,3	62,3	38,0
Кірія	53,6	58,9	62,6	58,4	38,8
Куяльник	49,4	60,2	63,8	57,8	33,1
Писанка	48,9	57,5	61,5	56,0	30,2
Вдала	42,0	59,4	68,5	56,6	30,4
Землячка	43,7	71,4	58,6	57,9	32,3
Скарбниця	44,7	71,0	66,4	60,7	35,7
Господиня	39,2	55,0	57,1	50,4	28,1
Ліона	43,0	54,8	60,5	52,8	29,6

Сорт	2007 р.	2008 р.	2009 р.	середня	+, - від зрошення
Годувальниця	36,2	58,3	52,5	49,0	24,5
Єдність	40,8	57,8	52,9	50,5	26,5
Служниця	41,8	61,9	47,3	50,3	25,1
Шестопалівка	45,0	64,2	64,3	57,8	31,3
Харус	49,0	63,4	62,5	58,3	31,5
Василина	44,0	61,9	53,3	53,1	27,6
Попелюшка	45,2	53,7	68,0	55,6	29,3
Дар Луганщини	44,0	59,8	51,1	51,6	28,7

У середньому за три роки досліджень в умовах зрошення сорти пшениці сформували врожайність 49,0-62,9 ц/га, або на 24,5-38,8 ц/га вищу, ніж без поливів. Це вказує на високу економічну ефективність проведених поливів. В умовах зрошення в середньому за 2007-2009 роки найвищу врожайність - 62,9 ц/га забезпечив сорт Херсонська безоста. Вище 60 ц/га дали сорти Вікторія, Пошана, Повага і Скарбниця. На рівні 58,1-58,4 центнерів зерна з гектару забезпечили сорти Находка - 4, Овідій, Кірія і Харус. Урожайність у межах 56,0-57,9 ц/га створили сорти Херсонська - 99, Кохана, Селянка, Куяльник, Писанка, Вдала, Землячка і Шестопалівка.

Ті сорти пшениці озимої, які в умовах зрошення були не стійкими до вилягання, забезпечували нижчій врожай зерна. Найменш стійкими до вилягання були сорти різновиду лютесценс (безості) Годувальниця, Єдність і Служниця, а також сорти різновиду еритроспермум – Господиня і Дар Луганщини. Це спричинило одержання у них невисокого рівня врожайності, який у середньому за три роки склав 49,0-51,6 ц/га.

Висновок. Найбільш продуктивними та адаптивними до умов зрошення Півдня України є сорти пшениці озимої Херсонська безоста, Овідій, Вікторія, Пошана, Кірія, Повага, Скарбниця і Харус, які в середньому за роки досліджень забезпечили врожайність 58,2-62,9 ц/га.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні на 2010 рік. - Київ: ТОВ «Алефа», 2010. - 243 с.
2. Заєць С., Найдьонова В., Найдьонов В., Ніжеголенко В. Кращі сорти зернових культур для умов богари та зрошення Півдня України. // Пропозиція. 2006. №2. – с. 49-52.
3. Здор А.С. Орієнтуємось на нові сорти.//Насінництво. – 2009. №2. – С. 3-4.
4. Нетіс І.Т. Озима пшениця в зоні Степу. - Херсон: Айлант, 2004. – 95 с.